

RYSSLANDS GRANNSKAP

Varför är jag nu här? Jo, det hela började för lite mer än ett år sedan. Jag träffade *Carl Bildt* på en mottagning och när jag hälsade på honom sade han,

- Jag har en sak att berätta för Dig som Du kanske inte tycker så mycket om.
- Jaha? svarade jag
- Visste Du att det var en von Knorring som styrde i Georgien i början på 1800-talet, ditskickad av ryssarna?

Jag försökte se ut som om detta inte alls var någon nyhet för mig. Men det var naturligtvis helt nytt för mig. Så när jag kom hem var det bara att sätta igång att Googla och bläddra i ”ÄTTERNA KNORRING” och där hittade jag så småningom ”den skyldige”, nämligen *Carl Heinrich*.

Då bestämde jag mig för att tala om Georgien och Georgiens förhållande till Ryssland inför *Klubbens militärhistoriska grupp* någon gång nästa år. Detta meddelade jag unge Hallenborg här i våras. Men för någon månad sedan meddelade nämnde Hallenborg mig att nu var det mötet 3 november I ÅR, som gällde. Och eftersom det var i år måste det vara något om *Finland* också.

Efter en del funderande beslöt jag mig därför för att jag skulle tala om ”*Rysslands grannskap*”. Denna rubrik ger mig en ganska stor frihet när det gäller vad jag skall tala om. Detta såväl geografiskt, som tidsmässigt, som politiskt, etc.

Presentation

De flesta runt det här bordet känner mig nog mer eller mindre, men jag kanske ändå skall säga några ord om vem jag är. Jag har varit på *UD* i många år och tjänstgjort i såväl Nord-, Central-, som *Sydamerika*. Intressanta poster, Washington, Rio/Brasilia och Managua. Under 5 år representerade jag också Sverige i *EFTA*. Sedan ett tiotal år arbetar jag nu med energifrågor. Jag återupprättade bevakningen av energifrågor på *UD*. Detta ”döpte” jag till: *Bevakning av Energifrågor, globalt, ur ett politiskt och ekonomiskt perspektiv*. Sedan några år arbetar jag som rådgivare i energifrågor med företaget *ENERGYTRENDS A&O AB*, som plattform. 1988 till 1997 var jag *företagare i Portugal*.

Min bakgrund gör att jag kommer tala mer *om politik* än om militära aktiviteter. Jag har också en annan utgångspunkt, nämligen att någon *von Knorring* skall ha varit inblandad på något sätt. Jag skulle gärna säga att det här är för att skryta med slakten men sanningen att säga har jag ännu inte lyckats härleda släktskapen med de flesta jag kommer att tala om. Men jag brukar alltid säga att ”alla med detta konstiga namn, vi är släkt”.

Georgien

Nu tillbaka till Carl Bildt och Carl Heinrich. *Carl B* hade alltså rätt Carl H, d.v.s. Carl Heinrich vK hade varit med och styrt i Georgien, ditskickad av ryssarna.

Vad var då som hade hänt?

Georgia, som statsbildning i någon form, har existerat sedan *urminnes tider*. Territoriet har varit bebott sedan *Stenåldern*. På *800-talet före Kristus* kan man se de första tecknen på en

statsbildning där. Och på 500-talet f. Kr. hade en stat upprättats med en kung och en hierarkisk aristokrati upprättats – ett tidigt exempel på avancerad statlig organisation.

År 337 blev Kristendomen statsreligion i detta land. Året är, som man förstår, efter Kristus. Detta var ett av de första länder på jorden att anta Kristendom.

Nuvarande Georgien har i historien haft andra namn och dessutom varit uppdelat i två länder, men jag talar här för *enkelhetens skull om Georgien*.

Georgiens geografiska placering, mellan *olika stormakter*, har genom historien i hög grad påverkat landets existens. Under 400 år, till år 330, var Georgien en lydstat (client state) under det *Romerska Imperiet*, men i och med antagandet av Kristendomen kom landet istället att närma sig *Bysantinska Imperiet* och den bysantinska kulturen kom att starkt påverka Georgien i flera århundraden.

Beläget mellan *Persien och Bysantinska imperiet* blev landet såväl slagfält som buffert mellan dessa makter. Kontrollen över regionen skiftade fram och tillbaka. Så småningom uppstod ett antal smärre feodala områden, vilket underlättade för *Araberna* att erövra denna region på 600-talet. Tbilisi ockuperades 645 men hade ändå ett stort mått av oberoende.

År 813 besteg *Prins Ashot I* tronen i Tbilisi som regent i Georgien. Prins Ashot I var den förste av Familjen *Bagrationi* på Georgiens tron, denna Familj skulle regera Georgien till dess att *Carl Heinrich* inträdde i historien, nästan 1 000 år senare.

Sin *Guldålder* upplevde Georgien på 11- och 12-hundratalet, den tiden brukar också kallas Georgiens renässans. Men, men denna lycka varade inte. *Mongolerna* närmade sig, första kontakten 1220, och 1236 tog mongolerna över. Mongolerna styrde, indirekt, genom den georgiska monarkin södra Kaukasus inklusive Georgien. 100 år senare blev mongolerna iväggkörda av georgierna. Efter uppror och interna stridigheter i Georgien var kungadömet nära upplösning på 1400-talet, en situation som utnyttjades av *såväl Persien som Ottomanska imperiet*. 1747 bröt sig *Georgien loss från perserna*.

Efter en kort tid av lycka är det dags för ryssarna.

I slutet på 1700-talet invaderade *turkarna* Georgien. Ryssland gjorde, trots avtal, ingenting för att hjälpa Georgien.

I december år 1800 undertecknade *ryske Tsaren* en proklamation om att Georgien skulle *inkorporeras* i det Ryska Imperiet, detta påstods vara på begäran av Georgiens Kung.

Nu träder *Carl Heinrich von Knorring* in i historien. Von Knorring var rysk general. Han hade tidigare bl. a. medlat i konflikter som uppstått bland Svartahavs-kosackerna och senare bland Don-kosackerna.

Därefter, sedan slutet av år 1800 deltog han i förhandlingarna om ett införlivande av Georgien i det Ryska Imperiet. Detta påstods ha varit den *avlidne georgiske kungens sista önskan*. 1801 vistades vK fem veckor i Georgien för att undersöka förutsättningarna för att införliva Georgien med Ryssland. Detta var nödvändigt meddelade vK i sin rapport. Den ryska ledningen instämde.

I april tillträdde vK *posten som högsta styresman* i Georgien. Första åtgärd var sedan att fördriva det georgiska *Kungahuset*. *Regenten, David Bagrationi*, försökte att sätta sig emot, dock utan framgång. Istället fördes han, under militär eskort, till St Petersburg. 1812 inträdde han i det Ryska Imperiets Senat, där han satt till sin död 1819. Georgiska *adeln* försökte motsätta sig regentens förvisning. Detta gjorde att vK samlade dem i en kyrka i Tbilisi och där tvingade dem att svära tro och loven till den Ryske Tsaren.

Vad hände nu med vK? vK reste 1802 till St Petersburg för att rapportera om förvaltningen av Georgien. Förvaltningen hade inte varit någon större framgång, ledningen i St Petersburg var inte nöjd. vK fick lämna och avslutade sina dagar som kyrkorådsordförande i Moskva.

Georgien kom därefter att ingå i det *Ryska Imperiet fram till 1918*, då Georgien mitt under inbördeskriget i Ryssland förklarade sig *oberoende och självständigt*.

Även denna glädje var kortvarig. 1921 stod Ryssen där igen. Röda Armén attackerade och Georgien införlivades i Sovjetunionen. 1924 försökte man sig på ett uppror i Georgien, men det slogs brutalt ned av ryssarna.

Att georgiern Iosif Dzuagasjevili, d.v.s. *Stalin*, tagit över ledningen i Sovjet efter Lenins död gjorde *inte livet lättare* för Georgien. Under det vidriga kommunistiska systemet har man i Georgien lidit lika mycket som i resten av Sovjetunionen. Efter 30 år vid makten *dog Stalin* till slut 1953. Men det *brutala systemet dog inte*. Det tog ytterligare nästan 40 år. Motståndet mot systemet och för georgisk självständighet började få allt större stöd fr.o.m. 60-talet. 1989 hölls en *fredlig demonstration i Tbilisi*. Den slogs dock brutalt ned i en massaker där många människor dödades.

Men muren föll och med den föll Sovjetunionen och därmed, 1991, *förklarade Georgien sig självständigt*.

Men problemen var inte över med detta. *Blodig statskupp 1991/92*. 1995 kom georgiern *Eduard Shevardnadze* hem igen. Han hade varit utrikesminister i Sovjetunionen under Gorbatsjev och nu blev han President i Georgien till 2003 *då han avsattes*. *Saakashvili* blev President 2004.

1995 *blossade också problemen i Sydossetien och Abchazien upp*. Vart detta ledde vet vi. Rysslands intresseområde inskränker sig inte till det som ligger inom Rysslands gränser. Är det att man vill ha *buffert zoner*, eller är det *drömda imperiet* som spökar?

Finland

Så här kunde det alltså gå till i *Grannskapet söder* om Ryssland. Låt oss nu se på Rysslands *västra Grannskap*. Här kunde det också vara ganska *stökigt*. Låt mig ta *Finland* som ett exempel. Ett land som *vi känner väl* till, och ett land där de flesta av oss har *Förfäder* som har varit ute och slagits med ryssen. Om man jämför med Georgien kan man väl konstatera att det *västra Grannskapet är stillsammare* än det södra. Hos oss är det, västerut bara det *"norska hotet"* att se upp med; *inga perser, bysantiner, mongoler, ottomaner, etc.*

Medan Georgien genom århundraden *slogs för livet* var Finland i ca 600 år, i *lugn och ro*, en del av Sverige. "Denna lycka" tog dock slut 1809. Ryssen lade beslag på Finland. Det finns många och långa beskrivningar om hur det gick till. Då är det nog bäst att konsultera *Grimberg* till att börja med. Av *SVENSKA FOLKETS UNDERBARA ÖDEN* kan man då se att det var en kolossal *röra på svenska* sidan medan det var mer *ordning och reda* hos Ryssarna. Som Grimberg säger,

"Gustaf Adolfs plikttröhet och redbarhet kunde ha gjort honom utmärkt som förvaltare av ett mindre värv. Det var just småsakerna i livet, som intresserade honom, men det till en sådan grad, att han förlorade blicken för det betydelsefullaste." (SFUÖ, 8:63).

Detta gällde alltså *Gustaf IV Adolf*. Samme Gustaf Adolf som i mars 1809 blev avsatt efter en statskupp. Om detta säger *Sveriges Historia* (Hadenius m.fl.),

”Även om hans personliga ledaregenskaper var begränsade bör dock motgångarna sättas i relation till tidens för Sverige ogynnsamma storpolitiska läge (alliansen Ryssland-Frankrike 1807), en sedan länge misskött armé och upplösningstendenser bland officerare och civila ämbetsmän.”

Mot Gustaf Adolf stod Tsar Alexander I i Ryssland, *samme Alexander I* som 1802 skickade Carl Heinrich von Knorring till Georgien.

Gustaf IV Adolf hoppade man i stort sett över i skolans historia. När jag nu läser om honom i diverse böcker verkar det ändå som om han under sina 13 år vid makten, hann med att göra en del bra saker. *Orosmolnen* hoppade sig dock – inrikes och utrikes.

Söndagen den 21 februari 1808 ”small det”. Ryssen anföll klockan 5 på morgonen – utan krigsförklaring. Finska kriget 1808 – 1809 hade börjat. Von Knorringar fanns naturligtvis med här – på båda sidor. Bogdan von Knorring på ryska sidan och bland von Knorringarna på svensk/finska sidan fanns min *Farfarsfarfar*, *Lars Jacob*. Denne Lars Jacob var inte bara en duktig krigare, han skrev *Dagbok* också. Han skrev i lite Hemingwaysk stil. Vad sägs om det här t.ex.:

Först åto vi Frukost, sedan hade vi en affär med Ryssen, sedan åto vi Lunch.

Överbefälhavare på ryska sidan var *von Buxhoevden*. Men han hamnade i onåd hos Tsaren och ersattes i januari 1809 av nämnde Bogdan vK.

Kriget 1808 – 1809 utkämpades mellan två *mycket olika arméer*. I inledningsskedet satte ryssarna in drygt 20 000 man mot den svenska fältarmén som omfattade 10-12 000 man. Men det var inte bara *numerärt* som ryssarna var överlägsna svenskarna. Den ryska armén hade också i motsats till den svenska fältarmén en hög grad av *stridserfarenhet*. Dessutom, den ryske soldaten *rekryterades på livstid*, medan den *svenske, indelte*, soldaten var torpare till vardags starkt bunden till familj och hembygd.

Någon svensk krigslycka kan man nog inte tala om. *Ryssarna var väl förberedda* och hade en väl utarbetad krigsplan. Redan 1806 kom en *rysk major* till Helsingfors för att ”köpa gevär.” Majoren begärde, och fick, *tillträde till Sveaborg*. Där gjorde han sig väl bekant med förhållandena. Som *Grimberg* säger,

”Den svenska artigheten förnekar sig som bekant aldrig.”

Sveaborg, Nordens Gibraltar, föll sedan, utan strid, i maj 1808. I början av april hade *Cronstedt*, kommandanten, skrivit på ett avtal med ryssarna om stillestånd till den 3 maj; om någon förstärkning från Sverige inte kommit till dess skulle hela Sveaborg uppges till ryssarna. Så skedde också.

Tidigare, i mars, hade *Svartholms fästning*, på samma hjältemodiga sätt, kapitulerat.

Striderna böljade sedan *fram och tillbaka* på det finska territoriet. Till att börja med kunde en del svenska framgångar noteras. Ryska trupper fick utrymma centrala Finland och ryssarna tvingades dessutom lämna Gotland och Åland där de tidigare under året landstigit.

Men krigslyckan vände. I *augusti 1808* gick ryssarna till anfall mot svenskarna vid Karstula. Svenskarnas uppgift var att försvara vägen från Gamlakarleby söderut. Ryssarna kunde dock inte hejdas, svenskarna fick retirera. *Under hösten* fick sedan Finland ges upp, svenska armén lämnade det finska territoriet. I slutet av november stod ryssarna som segrare i Finland.

Tsaren var nu angelägen att kriget mot Sverige nu skulle föras på *svenskt territorium* självt, detta skulle leda till slutlig rysk seger.

Mars månad 1809 blev en omvälvande månad.

Den 13 mars, *statskupp* i Sverige, Gustaf IV Adolf avsattes.

18 mars inledde den ryska armén tåget över norra Kvarken mot Umeå. 22 mars nådde de svenska fastlandet, gick mot Umeå och anföll svenskarna just utanför staden. Svenskarna slöt då ett avtal med ryssarna enligt vilket de svenska trupperna skulle utrymma Umeå. Men den 23 mars kom kurir från Finland, från von Knorring, där beordrades den ryska militären att återvända till Vasa. Så skedde, men innan dess framförde Landshövding Stromberg (svärfar till Lars Jacob vK) sitt tack till ryssarna för deras humana uppträdande. Den 25 mars underskrevs en konvention som har kallats ”*kapitulationen vid Kalix*”, som innebar att den, där på platsen, omringade svenska armén kapitulerade. Stridigheterna mellan Sverige och Ryssland fortsatte dock under sommaren och slag utkämpades på olika håll i norra Sverige. Sista slaget stod i augusti vid Piteå. Efter detta återstod förhandlingar. Avtal om stillestånd slöts, den militära delen av kriget var över. Den 17 september 1809 undertecknades *fredsavtalet*. Sverige förlorade sin östra rikshalva – en tredjedel av territoriet och en fjärdedel av befolkningen. 600 års samhörighet var slut.

Storfurstendömet

Nu när Finland erövrats av ryssarna utnämndes Finland till ett *ryskt Storfurstendöme*. De ryska Tsaren var Storfurstar av Finland. Finland gavs en mycket *långtgående autonomi*. Under första delen av 1800-talet uppstod i Finland, liksom på många andra håll, en *nationalistisk rörelse*. Man ville försäkra sig om att Finland skulle förbli ett *eget land*, med *eget språk, egna lagar och egen regering*.

I slutet av 1800-talet infördes flera åtgärder som skulle knyta Finland närmare Ryssland. *Oroligheter* utbröt, bland annat på grund av *Februarimanifestet år 1899* med vilket ytterligare förryskningsåtgärder infördes. Den ryske generalguvernören i Finland, *Bobrikov*, sköts 1904 ihjäl av Eugen *Schauman*. Han tog sitt liv efter detta, men ansågs vara en nationell hjälte. 1905 återfick Finland många av de rättigheter som tidigare tagits ifrån landet. 1906 öppnades ett *enkammarparlament* i Finland, ett av de då modernaste i världen. Samtidigt införde Finland, som andra land i världen, allmän rösträtt.

I Ryssland tilltog dock oron. 1905 bröt *Ryska Revolutionen* ut. Tsar *Nikolaj II* svarade med att *beskjuta demonstranterna*, vilket ledde till *generalstrejker och uppror*. Nikolaj II lättade på makten, men den revolutionära stämningen i Ryssland fortsatte. 1917, under det Första Världskriget bröt så *Februarirevolutionen* ut. Tsaren fick abdikera. *Bolsjevikerna* tog så småningom över.

Den 6 december 1917 *förklarade Finland sig självständigt*. Några veckor senare ratificerades självständigheten av ryska bolsjevikregeringen.

I januari 1918 bröt *det finska inbördeskriget* ut, mellan de socialistiska Röda och de icke-socialistiska Vita. Ryssland stödde de Röda, Tyskland de Vita. De Vita segrade.

Under 30-talet var Finlands relationer med Sovjetunionen relativt normala. 1932 ingick länderna en *non-aggressionspakt*. 1939 när spänningen tilltog i Europa drog sig Sovjetunionen ensidigt *ur non-aggressionspakten* och i november samma år öppnade sovjetiskt artilleri *eld på det Karelska näset*. Det *Finska Vinterkriget* hade börjat. Kriget pågick i tre månader. Med fredavtalet fick *Finland avstå stora landområden*.

Den 25 juni 1941, tre dagar efter det att Tyskland anfallit Sovjetunionen, bombades flera finska städer av sovjetiskt flyg. *Fortsättningskriget* hade börjat. I september 1944 avslutades det kriget. Bland *fredsvillkoren* fanns bl.a. krav på att *tyskarna* skulle fördrivas ut ur Finland samt att det finska *kommunistpartiet* skulle legaliseras.

Finland lyckades, i motsats till andra länder i Sovjetunionens intressesfär, *undvika att ockuperas*. Istället slöt Finland och Sovjetunionen det s.k. Vänskaps-, samarbets- och biståndsavtalet (VSB-avtalet) som var basen för deras relationer 1948 – 1992.

Det fanns ett ord som man, under den tid som *VSB-avtalet* gällde, inte fick uttala, det var *Finlandisering*. Vad som förstods med Finlandisering var att ett land eftergivet underställde sig sovjetiska ”önskemål”. PÅ UD var vi särskilt noga med att inte tala om Finlandisering när finska kollegor fanns i närheten.

Ni kan förstå *min förvåning* när jag - sedan Muren, och därmed VSB-avtalet, fallit – fick höra finska goda vänner säga:

Faan vad vi lurade ryssarna under Vänskaps-avtalet.

1995 blev Finland medlem av EU. Låt mig här säga att jag känner mycket starkt för EU och detta för EU:s betydelse för Fred i Europa. Hur hade Europa sett ut efter Murens fall om inte EU hade funnits? Vad hade hänt med det Ryska Grannskapet?

Det Ryska Grannskapet – globalt

Sedan länge har man kunnat konstatera att Det Ryska Grannskapet sträcker sig *längre ut än till grannstaterna*.

Kommer Ni ihåg *Vietnamkriget* och Dominoteorin? Jag gör det. I slutet på 60-talet satt jag på svenska ambassaden i Washington. Det var slutet på Lyndon Johnssons tid vid makten, om Ni kommer ihåg honom. Vietnamkriget och Civil Rights var de stora politiska frågorna då.

Varför var USA engagerat i Vietnam på andra sida jordklotet. Svar, det *Kalla Kriget*. Hindra att Kommunistiskt herravälde, Det Ryska Grannskapet, bredde ut sig ytterligare i Asien .

Ca 15 år senare var jag Chargé d'affaires i *Nicaragua*. Sandinistas had just kommit till makten. Det fanns något slags parlament och regering samt inte mindre än tre presidenter – på en gång. Men det var de 7 Commendantes med Daniel Ortega i spetsen som styrde landet.

Moskva, som hoppades på ett nytt Kuba, stödde Sandinistas. Sådana förhoppningar delades inte av President Reagan. Motståndet mot Sandinistas, understött av USA, växte i Nicaragua. Så småningom rådde mer eller mindre inbördeskrig i landet.

Jag tänkte, här sitter man in the middle of nowhere och ändå befinner man sig mitt i Kalla Kriget.

Idag är situationen annorlunda men det kan förefalla som om Putins Ryssland har Globala ambitioner.

Ganska *fantastiska ambitioner* för ett land som ligger på *15:e plats i "BNP-ligan"* i världen, mellan Brasilien och Nederländerna.

Hans von Knorring

ENERGYTRENDS A&O AB

Org.nr: 556687-3336

Adress: Östermalmsgatan 7,

114 24 STOCKHOLM

e-mail: hans@energytrendsab.se

Tel: 46 (0)8 21 08 01

mobil: 46(0)705 19 22 22

fax: 46(0)8 22 90 92

Georgiens ambassadör :

- Ry. is completely unpredictable
- Putin styr inte Medvedjev : och Putin bryr sig inte om internationella överenskommelser eller regler
- « Multipolar » är Putins mål med utrikespolitiken
- Ambassadören citerade Lenin, Utrikespolitiken är en förlängning av inrikespolitiken (jag tänkte på, när vi i Sverige talade om « inrikes utrikespolitik », det gäller inte nu med Carl Bildt)
- Jag påminde ambassadören om Goris « Store Son » Josef Djugazhvili, d.v.s. Stalin, ambassadören nickade instämmande när jag sade att Stalin var ett monster. (I tidiga tonåren höll jag föredrag om Stalin i skolan)
- Till att börja med var det problem när Ry. försvann som handelspartner, Georgien tvingades hitta nya marknader. Sedan Georgiens ekonomi gick mycket bra, världsbanken var mycket positiv. Sedan kom Ryssen
- Tre pipelines går genom Georgien 1) BP:s olja, 1998 ; 2) S C ??; 3) BTC
- Saperavi, av Schuchmann, bulgariskt rödvin som finns på Systemet

Presentation;

Varför? Bildt; Grg; Fi

Frågor

Grg.: Pol.; Ek.; Fiender

Ryssarna
US/West
Sverige
Skillnad Grg./Fi. Geopolitik, Del av Sv./oberoende; En.
Framtid